

zondag 14 augustus 1921 Het Vaderland

HET DUVELKE VAN HET ZUIDEN.

5 Ons kwam dezer dagen den brochure in handen, die al eenige jaren oud is, doch die ons
nog wel de moeite waard schijnt om er iets aan te ontleenen, omdat de schrijver op
zoo'n geestige manier het sjacheren in en het vernielen van kerkelijke oudheden in
Limburg aan den kaak stelt. Hij noemt zich Daemon Meridianus, het duvelke van het
Zuiden, die zich echter van de pen van den rijksarchivaris Flament bedient.

10 In het eerste gedeelte stelt het Duvelke zich voor als sjacheraar in Limburgsche
kerkelijke oudheden. Ik ben geen gewone antiquaire, zoo schrijft hij, ik ben en blijf
een zuidelijk duiveltje. Altijd toch kan men den duivel kennen aan zijn staart. Ik ga
vooral op koop uit bij kerkbesturen en vaar tot nu toe zeer goed daarmede....

15 Te Oirsbeek hadden we in 1881 een mooi snapje aan een geëmailleerde pixis (vaasje)
uit de 13e eeuw, waarschijnlijk, voor het bagatel van f24.50. Daar heeft pastoor
Habets, die te Oirsbeek geboren was, zijn leven lang over gefoeterd.

20 Voor een kasuifel en twee dalmatieken van granaatroode zijde met gouden borduursels,
ornamenten en figuren, te Papenhoven, uit de 16e eeuw, moesten we in 1875 f500 geven.
Kort voor 1870 kocht ik te Hunsel, niet al te duur, een heele kapel - dat is:
kasuifel, twee dalmatieken en een koorkap -. Zij waren afkomstig uit mijn
25 hooggeschatte St. Servaaskerk te Maastricht, waarover zoo aanstonds meer.
Ook te Leveroy kocht ik een dergelijke kapel.

30 Een meer bescheiden aanwinst op het gebied van kerkelijke paramenten was een velum
(kelkbedekking) van verguld zilverdraad, uit de 16e eeuw, maar een mooi stukje, ik
verzeeker het u. Het was een kerkbestuur uit de omstreken van Valkenburg, dat ons dit
in 1880 verkocht.

35 Voor de afwisseling vermeld ik te Neeritter nog iets, dat we niet alle dagen
aantreffen; een van tin gedreven offerschaal, maar mooi, heel mooi en uit de 16e
eeuw. Die post staat op 1870 geboekt.

40 He Margraten en Neeritter kocht ik omstreeks 1870 een heel mooie altaartafel met
gesneden beelden en een dito te Breust.

45 Een onzer voornaamste aankopen was echter die van twee hele altaren vol fraaie
beelden te Venray, nl.: het Maria-altaar in 1846, wegens de vele figuren "het
mennekes-altaar" genoemd en die, 78 in getal, het leven der H. Maagd voorstellen. Dat
meesterstuk van de Antwerpsche school kostte mij maar 2500 francs en ik kocht het
50 voor mijn collega Malfait, een Brusselschen antiquair, die het voor 12.000 francs in
1863 aan het kerkbestuur van Tongeren verpatste, nadat de Russische prins Petrus
Soltikoff het een tijd lang bezeten had, die het Malfait terugverkochte.

55 Het 2e altaar was dat van den H. Petrus, ook vol mooie beelden, die het leven van
dezen voorstellen, nu een der mooiste stukken van het musée du cinquantenaire te
Brussel, dat, op gezag van Moonen in Lotz kunsttopographie, wordt geprezen.

60 Ik heb eens een stout stuk uitgehaald, dat moet ik u eens vertellen:
Te Roermond zelf, den zetel der kerkelijke kunst, heb ik eens een schilderij te koop
gesteld, uit de aloude vorstelijke stiftskerk van Thorn, met de deftige portretten
van drie oude stiftsdames uit de familie van Rennenberg, in kleederdrachten der 16e
65 eeuw. Dat vond spoedig een koper, en kwam, gelukkig, zeggen de oudheidsliefhebbers,
in handen van jonkheer V. de Stuers en door zijn vriendelijke tusschenkomst in 't
museum te Maastricht. Gaat maar "loeren" als je het niet gelooft.

70 Nu komt mijn beste klant, met wien ik altijd zoo prettig zaken deed, nl. het zoeven
vermelde kerkbestuur onzer aloude bisschopszetel van St. Servaas te Maastricht.

75 Een der eerste groote acquisitiën was de prachtige Christus aan van Eyck
toegeschreven en in St. Servaaskerk eeuwenlang vereerd als van St. Lucas, den patroon
der schilders in hoogst eigen persoon, afkomstig. Nu, van van Eyck is toch al mooi
genoeg!

80 Ik kocht dit stuk van een oud-kanonik van St. Servaas.

85 We kregen dat schilderij te pakken voor een ton lekkeren ouden Rijnwijn, waar die
kanonik veel van schijnt gehouden te hebben.

90 Zijn naam heb ik niet meer kunnen vinden in de oude boeken van de firma. Wij
verkochten het aan den Engelschen bankier Solly voor een bom duiten, en nu maakt het,
sinds 1821, een sieraad uit van 't museum te Berlijn.

95 Veel later, in 1882, kocht de firma voor slechts 600 armzalige guldentjes het heele
prachtige marmere hoofdaltaar van St. Servaas, afkomstig uit de abdij van St. Remy,
en verkocht het aan de kerk van het oratorium te South Kensington voor 6000
francs. Een klein winstje, een zoet winstje!

100 De vier prachtige Romaansche reliekschrijnen, die bij de Noodkist van St. Servaas
hoorden, kochten wij in 1846 voor een kleinigheid, 10.000 francs, en die verhuisden
voor meer dan 100.000 francs naar het museum van prins Soltikoff, werden na diens

dood, 1861, door de Belgische regering aangekocht en maken thans het sieraad van het cinquantenairemuseum te Brussel uit.

70 Het oude ivoren zegel van de schatkamer van St. Servaas uit de 12e eeuw, dien heilige voorstellende, verhuisde vóór 1846, door tusschenkomst van onze firma, naar de verzameling van den lateren generaal Meyers, werd in 1877 verkocht in Maison Drouot te Parijs, en is nu terug naar Maastricht, waar 't goed bewaard wordt.

Dat is dan een uitzondering. Als het nog lang geduurd had, hadden wij de heele voormaligen Rijkskerk van St. Servaas leeggepompt.

75 Voor de verandering plaatsten wij nog in het museum te Hamburg het prachtig gedreven zilveren voetstuk, met voorstellingen uit het leven van den patroon van Maastricht, en de directeur vond het zoo mooi, dat hij er 'n boekje over uitgaf met afbeeldingen. Ik houd toch zooveel van Duitschland, daar koopen ze zoo graag van ons, "wir bezahlen bar" zeggen ze altijd, en niet alleen spek en gummi, maar ook antiek van allerlei slag. Die koperen "raaf", waarover ik sprak, is toch ook al in een "sjoen keuik" in
80 't museum te Berlijn.

Maar 't was, helaas, niet altijd "couleur de rose"; die voornoemd eantiquiteiten-wellustigen bedierven mij de soep wel eens en naar aanleiding van den verkoop der vier zoeven vermelde reliekschrijven barstte de storm los, de conservator bij 's
85 Rijks museum te Leiden, L. J. F. Janssen, baron Michiels van Verduijnen, raadsheer in het prov. Gerechtshof te Maastricht, notaris Ch. Guillon te Roermond, ja drie ministers, die van Binnenlandsche Zaken, de tijdelijke minister voor de zaken van R.-C. eerdienst, Lightenvelt en zijn opvolger minister Mutsaerts kwamen allen in beweging. "Pour en revenir à nos monuments de Maestricht", zoo schreef baron Michiels
90 aan Guillon, "il se commet ici tous les jours des actes de Vandales, cependant Mr. v. B. (de pastoor van St. Servaas) remporte le prix sur tous! Avec un conseil de fabrique imbécile et sans énergie, il trafique du mobilier de l'église à volonté, ainsi le tableau ornant le maître-autel au petit séminaire de St. Trond a été enlevé de St. Servais et vendu à cet établissement, plusieurs autres tableaux sont allés
95 ailleurs."

En dan komt het verhaal, hoe die goede man, mijn beste klant, die vier reliekschrijven verkocht voor 10.000 francs. Die arme pastoor! Maar ik had die duiten te pakken. Ik vergat nog te vertellen, dat ik en passant met die reliekschrijven nog twee mooie koperen kandelaars heb gekocht.

100 Al deze zaken nu zijn heel net geplaatst door onze kunstlievende firma. Maar met ander kerkelijk antiek gaat het soms anders. Oude koorkappen en kasuifels worden dikwijls verkocht om antieke stoelen te bekleeden of om nieuwe stoelen antiek te maken.

Een oud tabernakeltje uit de parochiekerk te Venlo dient thans als likeurkeldertje.
105 Een paar mooie koperen luchters, die vroeger in een voormalige stiftkerk in Z. Limburg voor de Kruisweg-statiën waren geplaatst, misschien wel voor de statie waar Pilatus zijn handen in onschuld wast (juist als het kerkbestuur dat ze verpatst heeft) prijkten later heel "chic" tusschen kruikjes Bols, Hulskamp en andere "oude klare" voor een "kiekout" (vitrine) te Maastricht. Waar? dat is een handelsgeheim; de
110 lui zouden anders niets meer van ons koopen.

Kortom, als ik al wat aan kerkelijke oudheden door onze firma gekocht en verkocht is, bijeen had, het ware genoeg om een heel museum te vullen.

En om dit allemaal zoo in de wacht te sleepen, leg ik het heel politiek aan. Ik kom
115 bv. binnen bij het kerkbestuur, mijn staart zedig verborgen, de bokspootjes in de groote kaplaarzen onzichtbaar, de horentjes onder het lange haar weggedoken, groet heel deftig en deemoedig, gelijk mijn ambtgenoot Mephisto, als hij in de gedaante van een reizend student bij doctor Faust zijn opwachting maakt. Ik presenteer mij dan als lid der firma Daemon Meridianus Vandalen en Co., zoo'n lange firma staat gekleed! En dan pak ik die heeren altijd in hun zwak. Zijn het erg vrome lui, dan spreek ik heel
120 zalvend van den luister van Gods huis, haal er Psalmen bij aan en doe heel bijbelsch, en ik kan preeken als een pastoor, en dan zeg ik ten slotte, dat ik hun geld, mooi contant geld geef voor die oude prullen, waarvoor zij splinternieuwe zaken kunnen koopen in de fabrieken van kerkelijke kunst: mooie marmeren preekstoelen zelfs 1).

125 Wat doet u met dat oud roest? Zoo noem ik die oude kandelaren in koper, Romaansch, Gothiek of renaissance om 't even. Wat hebt gij aan die oude vormstekige planken? Zoo betitel ik de gebeeldhouwde paneelen. Waarvoor zouden die oude lappen vol motgaten nog kunnen dienen? Zoo qualificeer ik de oude zijden kerkgewaden. Koopt u een mooi stel, of laat er u een borduren bij de zusters te Sint Joris. Zijn die kerkbestuurders erg "charitabel". dan spreek ik hun zoo toe: Gij kunt u zoo

130 gemakkelijk, zonder uw fondsen aan te spreken, een nieuw ziekenhuis bouwen, of, 't woord moet er uit, een patronaat, of een armenschool of een stal voor de Christelijke geitenvereniging (thans met den romantisch-idyllischen naam van "de werkmanskoe"

overgedoopt) enz. enz.

135 En al staan al die kerkelijke oudheden netjes en haarfijn beschreven, dat helpt geen
zier, evenmin als bij dat stuk oude doopvont te Roggel bij de kerk, dat ik lekker
gekocht en te Amsterdam verpatst heb; ga maar kijken op het Rokin, als 't er nog
ligt! En ik bedien mij, zoo noodig, met een wonderbaar gemak van mijn
spotvogeltalent, evenals mijn hooggeachte ambtgenoot Mephisto (ik houd zooveel van
140 die opera Faust, want daar komt zooveel van ons, duivelkens, in) en ik weet uit
ondervinding wat de Franschman zegt: "le ridicule tue".

Ik noemde bv. dien mooie koperen arend; die als lezenaar diende te Venlo, "dien
leelijken koperen raaf" (ik spreek af en toe ook plat) en dat zaakje lukte me. En als
dan 't kerkbestuur soms nog houdt van 't een of ander oud spul, welnu, ik ben er niet
145 hond op (zeggen ze in Limburg), dan presenteer ik op mijn kosten een dito nieuw te
laten maken, zóó getrouw, dat men 't onderscheid met het oude er niet aan ziet,
evenmin als aan den nieuwen St. Martinus te paard van de doopvont te Weert, eenige
jaren geleden voor het oude beeld in de plaats gegeven plus de noodige dubbeltjes.
Ook al een zaakje van onze firma!

En ook te Venlo hernieuwde ik dat wonder met de raaf of den adelaar op wien het woord
150 der Schrift van toepassing werd: Zijn jeugd is vernieuwd als die eens adelaars.
Enfin, ik blijf me altijd gelijk en dan heb ik een "joeks" (zoo zeggen ze in Venlo).
en "slinger" 2), als de duivel in Schinderhannes, voor eenige jaren op de kermis te
Puth vertoond. Dan grinnik ik en speel met mijn staart van plezier....

155 En daar is niemand die mij, daemon, bij de horens durft te pakken. Mijn domein strekt
zich uit van Puth tot Schinnen, neen, maar van Eysden tot Gennepe, van Mesch tot Epen
(Vaals). Daar kan ik koopen en verkoopen, verkwanselen en verpatzen, naar den lust
van mijn hart, naar den aard van Daemon Meridianus.

In het tweede gedeelte der brochure stelt Daemon Meridianus zich voor als
160 beeldstormer in Limburg.

Hoort maar een klein staaltje van mijn vernielend genie, zegt hij. Ik begin dan,
beminde lezers, een heele litanie van oudheden met het refrein: kapot, stukgeslagen,
vernield, weggesmeten, tot antwoord.

Het is alles geschied vóór het jaar 1880.

165 In Guttecoven, niet ver van mijn lief Sittard, de doopvont stukgeslagen en de stukken
als plaveisel gestopt voor 't huis van den koster, waar ze nog in 1868 te zien waren.
Het was nog wel zoo'n "sjoene" met draken en dieren, omringd met bladornament, in
Romaanschen stijl.

170 Den gedenksteen der kerkwijding van een oudere kerk aldaar, smet ik ook bij den
koster op zolder; daar lag hij nog in 1868.

Te Itteren de doopvont als water-vergaarbak onder een goot der pastorie getrapt. Ik
zag die daar nog in gemeld jaar 1868.

De doopvont van Nederweert ontsnapte tot mijn spijt en verhuisde naar de kerk van
Ohe-en-Laak.

175 Te Munstergeleen de oude doopvont kapot en een stuk op den openbare weg als steen des
aanstoots neergeploft.

De gothieke doopvont van Meijel plantte ik als tuinversiering bij een particulier te
Roermond.

180 Die van Montfoort werd voor de variatie door mij geplaatst, ook als versiering, in de
"basse cour" (zoo noemt Pastoor Habets het) van de pastorie aldaar.

Die van Amstenrade kegelde ik van haar voetstuk als drinkbak voor het redeloos vee in
de hoeve van het kasteel. Gaat maar kijken!

185 Hoeveel grafsteenen met zestien adellijke kwartieren in wapenschilden ik uit de
kerken buiten het portaal sleepte om ze door de klompen der kerkgangsters te laten
afslippen, is eenvoudig niet te benaderen, bv. te Kessel, Maasbree, Helden en te
Roermond, waar ik nog wel den arduinen zerksteen van bisschop Sanguessa uit de
kathedraal slingarde. Gaat maar eens zien of die daar nog ligt. Ik wed van neen.

190 En te Venray rukte ik den grafsteen van den bouwer der kerk, pastoor Gisbertus de
Foramine, een groot invloedrijk man in zijn tijd, door Pius II genoemd in de
aflaatsbul voor die kerk, zijn kamerling, secretaris, huisgenoot en bestendig
dischgenoot, kanonik van Lübeck en aalmoezenier der Apostolische Kamer, van het
hoogchoor, waar zijn grafplaats is, naar de ruimte onder den klokketoren en haalde de
koperen platen met de zinnebeelden der vier Evangelisten en 's mans wapen daar uit.

195 Het mooie sacramentshuisje of theoteca, in diezelfde kerk van Venray, een kunststuk
van meester Merten, die het ontwierp, en uitgevoerd door mr. Kerstgen van Ryngboerch
en mr. Willem die byldschneyder van Wesel, hamerde ik gansch uiteen. Een brok van het
voetstuk kwam terecht voor de kapel van Oostrum onder Venray, en de kunstig gesmede
ijzeren deur ook al onder den toren van Venray, een waar knekelhuis der kunst.

Naspeuringen: HET DUVELKE VAN HET ZUIDEN.

200 Te Venlo vierde ik, kort voor of na 1880, 'n waren heksensabbath en hield een gothieke uitsmijting van al wat renaissance was. Het was ter gelegenheid der gothieke restauratie. Die heel groep van 't laatste Avondmaal met al die twaalf apostelen in hout gesneden door Schissler, wierp ik als brandhout op een turfzolder van 't gasthuis.

205 Zie hier nog maar een kleine bloemlezing van de werkzaamheden van Daemon Meridianus als beeldstormer in Limburg.

1) Zooals te Thorn en Maastricht in St. Servaas, waar zij als echt hybridische fraaiigheden te kijk staan.

2) Zegt men te Maastricht, waar men in Holland "schik" zegt.

210